

**НАСОКИ ЗА ИЗВЪРШВАНЕ НА РЕГИСТРАЦИЯ ПО ПОСТОЯНЕН АДРЕС И
ИЗДАВАНЕ НА ДОКУМЕНТИ ЗА САМОЛИЧНОСТ**

Април 2021г

Съдържание

I. УВОД.....	3
II. ДОКУМЕНТИ ЗА САМОЛИЧНОСТ – ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ.....	4
II.1. Валидност на документите за самоличност	4
II.2. Видове документи за самоличност:	4
II.3. Срокове за валидност на личните карти:	4
II.4. Липса на лична карта	4
III. РЕГИСТРАЦИЯ НА ЛИЦАТА ПО ПОСТОЯНЕН АДРЕС И ОТНОШЕНИЕ НА РЕГИСТРАЦИЯТА КЪМ ИЗДАВАНЕ НА ЛИЧНА КАРТА КАТО ОСНОВЕН ДОКУМЕНТ ЗА САМОЛИЧНОСТ.....	5
IV. ПРОЦЕДУРА ЗА ИЗВЪРШВАНЕ НА АДРЕСНА РЕГИСТРАЦИЯ.....	6
V. ИЗИСКУЕМИ ДОКУМЕНТИ ЗА ИЗВЪРШВАНЕ НА АДРЕСНА РЕГИСТРАЦИЯ	7
VI. ПРОЦЕДУРА ЗА ПРИЕМАНЕ НА ЗАЯВЛЕНИЕ И ИЗВЪРШВАНЕ НА АДРЕСНА РЕГИСТРАЦИЯ ПО ПОСТОЯНЕН/НАСТОЯЩ АДРЕС НА ЛИЦА, КОИТО НЕ МОГАТ ДА ПРЕДСТАВЯТ НИТО ЕДИН ОТ ИЗИСКУЕМИТЕ ЗА ТОВА ДОКУМЕНТИ	8
VII. ОСОБЕНИ ПРОЦЕДУРИ – ОБЖАЛВАНЕ ПРЕД АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД	9
I. ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	10

I. УВОД

Притежанието на документ за самоличност е право и задължение на всеки български гражданин. От друга страна, липсата на документ за самоличност поставя съответното лице в изключително уязвима ситуация. Такова лице на практика не може да извършва никакви правно валидни действия. Това не само ограничава правата на лицето в различни сфери на общественения и личен живот, но и го поставя в положение да не може да изпълнява редица свои задължения за реализацията на които документът за самоличност е необходимост. На следващо място, съществуването на лица без документи за самоличност поставя цялата държавна и местна администрация, както и правоохранителните и правораздавателните органи в затруднено положение, тъй като съответното лице не може да бъде установявано и с него не може да се контактува по официален ред във връзка с всякакви административни въпроси.

Съгласно изискванията на българското законодателство за издаване на документ за самоличност всеки гражданин трябва да представи удостоверение за регистрация по постоянен адрес. За получаването на такова удостоверение обаче съществуват изисквания за представяне на документи относно правото на собственост върху имота, находящ се на съответния адрес, алтернативно – за правото този имот да бъде обитаван на правно основание. Последното поставя хиляди граждани, които не могат да отговорят на тези условия, в сравнително по-неблагоприятна ситуация, в сравнение с всички останали граждани. Поради това, че голям процент от гражданите от ромски етнически произход в България живеят в неурегулирани квартали и не притежават документи за собственост на жилищата си, които в много случаи са изградени без необходимите строителни книжа (незаконно), те са засегнати в много по-голяма степен от този проблем. Много от тях, включително деца на възраст между 14 и 18 години, не могат да получат документ за самоличност.

За решението на този сериозен проблем би била полезна законодателна промяна, която да изясни в максимална степен възможностите за извършване на регистрация по постоянен адрес за такива лица. В рамките на сега действащата правна уредба обаче все пак съществуват такива възможности и целта на настоящите насоки е да подпомогнат администрацията при решението на проблема.

II. ДОКУМЕНТИ ЗА САМОЛИЧНОСТ – ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Притежаването на документ за самоличност е **право и задължение** за всеки български гражданин. То е установено в Закона за българските лични документи. Документите за самоличност установяват самоличността на всяко лице.

II.1. Валидност на документите за самоличност

Документите за самоличност трябва да бъдат валидни. Това означава, че:

- Трябва да бъдат издадени от паспортната служба на съответното поделение на Министерство на вътрешните работи по постоянен адрес на лицето;
- Трябва да бъдат с валиден срок.

II.2. Видове документи за самоличност:

- Лична карта – основен личен идентификационен документ за Република България;
- Паспорт;
- Свидетелство за правоуправление на моторно превозно средство (МПС).

II.3. Срокове за валидност на личните карти:

- Първа лична карта – за лица от 14 до 18 г. възраст: 4 години;
- За лица на възраст от 18 до 58 г. възраст – 10 години;
- За лица над 58 г. възраст – безсрочни.

II.4. Липса на лична карта

Липсата на лична карта като основен документ за идентификация на лицето води до невъзможност за упражняване на всички права и задължения на съответния човек, които изискват идентификация. Това са основни права и задължения като например:

- Снабдяване с документи от различни администрации и институции;
- Упражняване на право на образование чрез записване в съответно учебно заведение (лично или на дете);
- Упражняване на право на сключване на брак;

- Упражняване на право на сключване на трудов или граждански договор за работа;
- Кандидатстване за социални помощи и/или услуги;
- Получаване на социално и здравно осигуряване и ползване на съответните услуги и много други.

Липсата на лична карта освен това би могла да доведе до съставяне на актове и наказателни постановления за заплащане на глоби, в случай, че същата не бъде предоставена на съответните органи при поискване за извършване на проверка и идентификация на лице.

III. РЕГИСТРАЦИЯ НА ЛИЦАТА ПО ПОСТОЯНЕН АДРЕС И ОТНОШЕНИЕ НА РЕГИСТРАЦИЯТА КЪМ ИЗДАВАНЕ НА ЛИЧНА КАРТА КАТО ОСНОВЕН ДОКУМЕНТ ЗА САМОЛИЧНОСТ

Постоянният адрес на всяко лице е **задължителна данна**, която се съдържа в личната карта. Поради това всяко лице, което подава заявление за издаване на лична карта има задължението да посочи в заявлението си избрания от него постоянен адрес, както и да представи на органите на Министерство на вътрешните работи (МВР) документите, удостоверяващи гражданското му състояние, включително удостоверение за регистрация по постоянен адрес. Това удостоверение се издава от съответната местна администрация (община).

Важно! Промяната на постоянния адрес на лицето е условие за обявяване на невалидност на личната карта. Поради това, при промяна на постоянния си адрес всяко лице е длъжно в срок от 30 дни да подаде ново заявление за издаване на валидна лична карта, придружено с издадено от съответната община удостоверение за регистрация по постоянен адрес. Неподаването на заявление за издаване на нова лична карта в срок в случай на промяна на постоянен адрес е основание за налагане на глоба на лицето. Глобата в този случай варира между 20 и 150 лева.

Какво представлява адресът на лицето

Адресът е еднозначно описание на мястото, където лицето живее или където то получава кореспонденцията си.

Всяко лице има право и същевременно е длъжно да има регистрация по постоянен и настоящ адрес.

Постоянен адрес е адресът в населеното място, което лицето избира да бъде вписано в регистъра на населението. Постоянният адрес е винаги на територията на Република България и всяко лице може да има само един постоянен адрес. Това е и адресът за кореспонденция на лицето с органите на държавната власт и местното самоуправление.

Настоящият адрес е адресът, на който лицето фактически живее. Всяко лице може да има само един настоящ адрес.

Всяко лице, подлежащо на гражданска регистрация, е **задължено** да заяви писмено своя постоянен и настоящ адрес. Това означава, че регистрацията по постоянен и настоящ адрес е не само право, но и задължение на всяко лице.

Важно! По отношение на **малолетните и непълнолетни лица** трябва да се има предвид, че постоянният и настоящият адреси на детето са постоянният и настоящ адрес на родителите му. В случай, че двамата родители на едно малолетно или непълнолетно дете имат различни настоящи адреси, то настоящият адрес на детето е настоящият адрес на майката. По отношение на постоянния адрес на детето родителите с различни адреси могат да изберат постоянния адрес на всеки един от тях.

IV. ПРОЦЕДУРА ЗА ИЗВЪРШВАНЕ НА АДРЕСНА РЕГИСТРАЦИЯ

Адресната регистрация се извършва **от кмета** на съответната община или **упълномощен от него служител**. Упълномощените служители, които де факто извършват адресната регистрация, са служителите от служба „Гражданска регистрация и административно обслужване на населението“ (ГРАО).

Адресът в Република България се състои задължително от името на **областта, общината и населеното място**. В зависимост от мястото, което описва, адресът **може да включва** и наименование на локализационна единица (площад, булевард, улица, жилищен комплекс, квартал и други), номер, вход, етаж, апартамент.

Важно! Трябва да се има предвид, че изразът „**може да включва**“ означава, че адресът може да включва, а може и да не включва наименованието на локализационна единица – тоест улица, номер и т.н. Задължителните реквизити са само областта, общината и населеното място.

Пример! Така например, напълно е възможно адресът да бъде извън регулационните граници на дадено населено място. Когато адресът е извън регулацията на населеното място, вместо данните за локализационна единица се вписва името на местността от землището му и това е **напълно достатъчно** за идентификацията му.

Определянето на адресите за дадено населено място е **правомощие и задължение на кмета** на общината. В случай на промени, като например

- включване на нови адреси или
- заличаване на дадени адреси,

кметът трябва да изпрати уведомление за това до Дирекция „Гражданска регистрация и административно обслужване на населението“ в Министерство на регионалното развитие и благоустройството. Съвкупността от адресите, заявени от кметовете на общини образуват Националния класификатор на настоящите и постоянните адреси в Република България.

V. ИЗИСКУЕМИ ДОКУМЕНТИ ЗА ИЗВЪРШВАНЕ НА АДРЕСНА РЕГИСТРАЦИЯ

При подаване на заявление за регистрация по постоянен и/или настоящ адрес всяко лице трябва да предостави на общинската администрация **алтернативно един от следните** документи:

- Документ за собственост – това може да бъде нотариален акт или договор за закупуване на общински или държавен имот;
- Документи за ползване на имота за жилищни нужди – това може да бъде договор за наем, договор за безвъзмездно ползване или договор за ползване на социална или интегрирана здравно-социална услуга за резидентна грижа;
- Други документи, доказващи собствеността или ползването на имота – това могат да бъдат например документи, доказващи открити на името на лицето партии за ползване на обществени услуги като електричество, водоснабдяване, телекомуникация и други подобни.

В случаите, в които лицето, заявяващо постоянен и/или настоящ адрес **не е собственик и/или ползвател** на съответния имот, то трябва да представи и

- декларация–съгласие от собственика/ползвателя.

Собственикът/ползвател може да **не присъства** при заявяването на адреса от заявителя и в този случай декларацията му трябва да бъде **нотариално заверена**.

В случай, че собственикът/ползвател **придружава** лицето-заявител при подаване на заявлението, е достатъчна **обикновена писмена форма** без нотариална заверка на декларацията – съгласие.

Повечето общински администрации разполагат с образец на декларация-съгласие, която предоставят на място или пък може да бъде разпечатана от техните интернет страници.

Важно изключение! За извършване на адресна регистрация на лица, които са в **родство по права линия** със собственика или ползвателя на имота (деца, внуци, правнуци, родители, баби и дядовци), както и за съпрузите на тези лица, включително **съжителстващите на семейни начала** (факт, който се установява с обикновена писмена декларация в свободен текст), **не се изисква** представянето на който и да е от горните **документи**. Роднинската връзка се установява по **служебен път** от служителите, които приемат заявлението. Това означава, че заявителят не е длъжен и не трябва да му се изискват никакви документи, доказващи роднинска връзка, тъй като съответните служители могат и трябва да установят това чрез справка в масивите на ГРАО.

VI. ПРОЦЕДУРА ЗА ПРИЕМАНЕ НА ЗАЯВЛЕНИЕ И ИЗВЪРШВАНЕ НА АДРЕСНА РЕГИСТРАЦИЯ ПО ПОСТОЯНЕН/НАСТОЯЩ АДРЕС НА ЛИЦА, КОИТО НЕ МОГАТ ДА ПРЕДСТАВЯТ НИТО ЕДИН ОТ ИЗИСКУЕМИТЕ ЗА ТОВА ДОКУМЕНТИ

Лицата, които **не разполагат с никакъв документ**, доказващ тяхното право на собственост или позване на съответния имат, на адреса на който желаят да извършат адресна регистрация, следва да подадат своето заявление (прил.1) за регистрация до кмета на съответната община, като укажат, че не разполагат с никакви документи за това.

Общинската администрация **е длъжна да приеме заявлението** на такова лице и да му предостави входящ номер.

За такива случаи всеки един кмет на община трябва да има готовност да състави **Комисия по адресна регистрация**. Тази комисия се създава със заповед на съответния кмет (прил.2). В комисията се включват служители от общинската администрация и от териториалните структурни звена на Министерството на вътрешните работи, Главна дирекция "Гражданска регистрация и административно обслужване" в Министерството на регионалното развитие и благоустройството и на Агенцията за социално подпомагане.

Подаденото заявление се **насочва към създадената комисия**. Комисията има следните правомощия и задължения:

- Извършва проверка на заявените обстоятелства чрез посещение на място;

- Дава становище за адресна регистрация в 7-дневен срок от насочване на заявлението към нея, като издава констативен акт, с който констатира факта, че лицето-заявител живее на адреса, посочен в заявлението.

Важно! Становището на комисията касае само **установени фактически обстоятелства**. Становището **няма никакво отношение** към законовото право на лицето-заявител да обитава съответния имот. Констатирането на факта на обитаване **не узаконява** по никакъв начин обитаването на имота или статута на същия. Постройката, която лицето-заявител обитава, може да е построена незаконно (тоест без строителни разрешения и книжа), може да е в имот, който не е собствен на лицето-заявител и същото да няма никакви законни права да го обитава. Констатацията верифицира само факта на обитание на заявения за адресна регистрация имот.

Във връзка с горното, комисията **няма никакви основания да изисква от лицето-заявител каквито и да било документи**, доказващи негово право да обитава имота. Трябва да се има предвид, че за лицата, които могат да представят такива документи важи обикновената процедура за регистрация, описана по-горе и те нямат нужда от становище на комисията по адресна регистрация относно фактическото положение на нещата.

Важно! Комисията работи само с лица, които не могат да представят какъвто и да било документ по отношение на имота, който обитават.

Следваща стъпка: На основание на констатацията на Комисията по адресна регистрация съответния кмет или упълномощеното от него длъжностно лице издават удостоверение за регистрация по постоянен адрес.

Следваща стъпка: След като се снабди с удостоверението за регистрация по постоянен адрес, лицето-заявител следва да подаде в съответното звено на Министерство на вътрешните работи своето заявление за издаване на лична карта – документ за самоличност.

VII. ОСОБЕНИ ПРОЦЕДУРИ – ОБЖАЛВАНЕ ПРЕД АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД

В случай, че общинската администрация намери основание да откаже издаването на удостоверение за регистрация по постоянен адрес, то този **отказ** следва да бъде предоставен на лицето-заявител в **писмена форма**. Отказът представлява индивидуален административен акт на съответната общинска администрация, който подлежи на обжалване пред съответния за общината Административен съд.

Решението на Административния съд може да отмени отказа на кмета да издаде удостоверение за регистрация по постоянен адрес и да укаже издаването на това удостоверение. В този случай съответният кмет е длъжен да изпълни съдебното решение и да издаде удостоверението за регистрация по постоянен адрес.

Решението на Административния съд може да потвърди отказа на кмета на общината да издаде удостоверение за регистрация по постоянен адрес.

И в двата описани по-горе случая решението на Административния съд подлежи на обжалване пред върховния Административен съд на Република България, чието решение е окончателно, влиза в сила веднага и подлежи на задължително изпълнение от страна на административния орган – в случая кмет на община.

Необходимо е да се има предвид, че всяка администрация и съдебна институция в страната трябва да направят всичко възможно за постигане на целта – извършване на адресна регистрация по постоянен адрес и издаване на документ на самоличност на всеки един български гражданин. Обратното би означавало допускане на съществуването на лица без установена самоличност, което от една страна нарушава основни човешки права на съответните лица, а от друга – създава административен хаос, избягването на какъвто трябва да е основна цел на всяка администрация и институция в правовата държава.

I. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Съществуват положителни примери на общини, които следват рамката, изложена в настоящия наръчник и решават проблемите с лица, които нямат адресна регистрация по постоянен адрес и съответно лични карти. Следва да се има предвид, че първите лични карти за български граждани бяха издадени в периода 2000 – 2001 г. и съответно подновени в периода 2010 – 2011 г. През 2012 г. бяха приети промени в Закона за гражданската регистрация, които поставиха изискването за представяне на описаните по-горе документи като условие за регистрация по постоянен адрес. Поради това, на настоящия етап според различни проучвания, включително според Проекта за нова Национална стратегия за приобщаване на ромите, в страната има не по-малко от 75 000 граждани от ромски произход, които не притежават документи за самоличност поради това, че не могат да получат удостоверение за регистрация по постоянен адрес. Този брой заплашително ще расте в следваща една година, когато издадените през 2010 – 2011 г. лични карти ще загубят своята валидност поради изтичане на срока им. Затова е необходимо да се предприемат бързи мерки за следване на процедура, която ще доведе до избягване на проблема от съществуването на хиляди хора, които са извън правния мир поради липса на документи за самоличност.